והתני אם לא שאל בברכת השנים או שלא הזכיר גבורת גשמים בתחיית המתים מחזירים אותו אמר רבי אבדימי אחוי דרבי יוסי בשלא אמר בשומע תפילה. איכן הוא חוזר כדמר ר"ש בר ווא בשם ר' יוחנן בראש חודש אם עקר את רגליו חוזר לכתחילה ואם לאו חוזר לעבודה אוף הכא אם עקר את רגליו [א] חוזר לכתחילה ואם לאו הוזר לעבודה בשומע תפילה *בנינוה צרכון מיעבד [ב]תענית בתר פסחא אתון שיילון לרבי אמר לון רבי לכו ועשו ובלבד שלא תשנו מטביעה של תפילה איכן הוא אומרה רבי ירמיה סבר מימר אומרה [ג] בשומע תפילה אמר ליה רבי יוסי לא כן אמר רבי זעירא בשם רב חונה אם לא שאל בברכת השנים או שלא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מהזירין אותו בשומע תפילה ומר לון רבי לכו ועשו ובלבד שלא תשנו מטביעה של תפילה על דעתיה דרבי יוסי איכן הוא אומרה בשש שהוא מוסיף עד כדון ציבור שיש לו שש יחיד שאין לו שש מניין אמר רבי חנינא לא כן אמר רבי זעירא בשם רב חונה [ג] יחיד שואל צרכיו בשומע תפילה ואילו צרכיו הן . והבדלה בחונן הדעת שמעון בר ווא בעא קומי רבי יוחנן דבר שהוא נוהג ובא חכמים חולקין עליו אמר לו על ידי שעיקרה בכוס שכחוה בתפלה מילתיה אמרה שעיקרה בכוס ר' יעקב בר אידי בשם ר' יצחק רובא [ד] אמרה בכוס *אומרה בתפילה בשביל לזכות את התינוקות מילתיה אמרה שעיקרה בתפילה רבי זעירא רב יהודה בשם שמואל אמרה בכוס אומרה בתפילה אמרה בתפילה אומרה בכוס מילתיה אמרה שעיקרה כאן וכאן . ר"א אומר בהודייה רבי יוחנן *בשם רבי מטין כר"א בי"ט שחל להיות במוצאי שבת מיד רבי יצחק רבה בשם רבי הלכה כר"א בי"ט שחל להיות במ"ש ר' יצחק בר נחמן בשם רבי חנינא בן גמליאל הלכה כר"א לעולם רבי אבהו *בשם ר"א הלכה כר"א לעולם

אמר

והתני . הא דלעיל לא שאל וכו' שמחזירין אותו וקס"ד דכשלא הזכירן במקום שתקנו אותן צריך הוא להחזיר ומשני ר' אבדימי דבשלא נזכר לאומרן בשומע תפלה קאמר שמחזירין אותו כדאמר ר' שמעון בר ווא לקמן בהלכה ג': בראש חדש. אם לא הזכיר מעין המאורע אם עקר את רגליו וכו' ואם לאו חוזר לעבודה: בשומע תפלה . כלומר חוזר לשומע תפלה ואומרה ואח"כ עבודה וכו' : בנינוה . היו צריכין למיעבד תענית בשביל הגשמים והיה הזמן אחר הפסח: לכו ועשו . התענית ובלבד שלא תשנו מטביעה של התפלה בענין השאלה ומפני שרבי אמר להם סתם ובלבד וכו' ונסתפקו בדבר והיה ר' ירמיה סבר מימר דהואיל והזמן עכשיו אינו לשאלת גשמים אלא שהם צריכין לכך והלכך יאמרו בשומע תפלה : א"ל ר' יוסי לא כן וכו'. כלומר שהקשה לו הרי אמרו לעיל דבדיעבד אם לא אמר במקומו מהני הוא שיחזיר ויאמר בשומע תפלה אבל לכתחילה לא והרי אמר להן רבי ובלבד שלא תשנו ממטבע של תפלה והיכי קאמרת דלכתחילה יאמרו בשומע תפלה : על דעתיה דר' יוסי איכן הוא אומרה . דודאי בברכת השנים כמו שנוהגין בזמן גשמים לא אמר להן רבי שיאמרו עכשיו אחר הפסח ואם לא בשומע תפלה היכן יאמרו : בשש שהוא מוסיף. באלו שש ברכות שמוסיפין בתעניות שם יכללו גם לשאלת גשמים: עד כדון לצבור שיש לו שש . עד כאן בציבור שהם נוהגין באלו שש ברכות אבל יחיד שמתפלל בפני עצמו בזמן תעניות לא תקנו לו השש ברכות : מנין . כלומר ובאיזה מקום הוא מזכיר באותו הזמן לשאלת גשמים וקאמר ר' חנינא לא כן אמר וכו' בפרק דלעיל בהלכה ד' דיחיד שואל צרכיו בשומע תפלה ואילו כמי צרכיו הן ואפי' לר' יוסי דהקשה לר' ירמיה על שאמר שיאמרו בשומע תפלה דוקא לצבור הוא דאמר אבל יחיד הואיל וצרכיו הן יאמר בשומע תפלה : דבר שהוא נוהג ובא. כלומר דבר שהוא נוהג תמיד מיום שתקנו אנשי כנסת הגדולה להתפלות והברכות וכמו ברכה שתקנו בו להבדלה : חכמים חולקין עליו . בתמיה יחלוקו חכמים בדבר כמו דפליגי במתני' וגרסי אכן באיזה מקום תקנו וקבעו להבדלה בתחילה : ע"י שעיקרה בכוס . עיקר התקנה להבדלה בתחלה על הכוס קבעוה ולבסוף חזרו להזכיר בתפלה ועל ידי כך שכחוה באיזה מקום בתפלה מזכירה : מילתיה אמרה . ש"מ ממילתיה דר' יוחנן דס"ל דעיקר התקנה בתחלה על הכוס תקנוה ואף ע"ג דבהדיא אמר ר' יוחנן הכי משום דלקמן פליגי בהא הלכך קאמר מילתיה אמרה כלומר הכי משמע הוא דסבירא ליה לר' יוחנן אבל איכא דפליגי עליה : אמרה בכוס אומרה בתפלה . אם לא אמרה בתפלה ואמרה על הכוס צריך לחזור ולהתפלל ולאומרה בתפלה : בשביל לזכות את התינוקות . כלומר הא דנהגו לאומרה על הכוס אינו אלא בשביל לזכות את התינוקות ובני ביתו שלא שמעו בתפלה והלכך צריך הוא לחזור ולהתפלל ולאומרה : מילתיה אמרה . שמעינן ממילתיה דר' יצחק רבה דעיקר התקנה בתפלה היתה ואין יוצא י"ח במה שאמרה על הכוס : מילתיה אמרה שעיקרה כאן וכאן . עיקר התקנה היתה בשתיהם בתפלה ובכוס הלכך אם אמר בתחלה בכוס יחזור ויתפלל ערבית ויאמר בתפלה ואם אמרה בתפלה בתחלה צריך שיבדיל גם על הכוס : מטין כר"א בי"ט וכו' מיד . כלומר אם מבדיל מיד ולאפוקי באם לא הבדיל במ"ש שיכול להבדיל אפילו בחמישי בשבת כדקאמר לקמן בהא אין מטין לנהוג כר"א ולאומרה בהודאה : ר' יצחק רבה בשם רבי . אמר דלא מטין איתמר אלא הלכה ומורין כן כר"א קאמר ובי"ט שחל להיות במ"ש : לעולם . בין במ"ש בחול בין שחל י"ט בו וכן אמר ר' אבהו בשם ר' אלעזר דהוא אמורא הלכה כר"א לעולם :

אמר

מסורת הש"ס

תענית יד :

ברכות לג :

שם

פ' רש"י כדס ם . ד"ס ואמר.

עין משפט נר מצוה

כח
א מיי' פ"י מה' תפלה ה"י
סמ"ג עשין יט
טוש"ע או"ח
סי' תכב ס"א

כט
ב מיי' פ"ב שם הי"ז
טוש"ע שם
סי' קיז ס"ב

ל
ג מיי' פ"ו שם ה"ג
סמ"ג שם
טוש"ע שם
סי' קיט ס"א

לא
ד טוש"ע שם
ס' רצד ס"א

גליון הש"ס

[ב]בתענית בתר פיסחא . ע' בב"י סי' תכט ועי' בשו"ת הרשב"א ח"א סי' ת"ד ובשו"ת התשב"ץ ח"ג סי' רכד . ודו"ק :

פירוש מבעל ספר חרדים

איכן הוא חוזר : כששכח ולא אמר גם בשומע תפלה והתחיל רצה ונזכר אחרי כן מי אמרינן דחוזר לשומע תפלה או לברכת השנים : לכתחלה . לראש התפלה : אף הכא אם וכו' ואם לאו חוזר לעבודה בשומע תפלה . וכן כתב רבינו האי גאון ולדבריו הסכימו הרשב"א בפ' תפלת השחר והר"ן בריש תעניות מכח ירושלמי זה : מתענין או לא . משום דתנן בפ"ק דתעניות יצא ניסן גשמים סימן קללה : לכו ועשו . דלא הוי סימן קללה אלא כשלא ירדו קודם ניסן וכדאיתא התם בירושלמי : ובלבד שלא תשנו מטביעה של תפלה . לשאול גם בברכת השנים ובעי תלמודא אלא היכן הוא אומרה כלומר עיקר התענית שהוא על שאלת המטר בתוך התפלה צריך שישאל ומאחר דלא משנה מאשר העולם לאומרה בברכת השנים היכן אומרה : בשומע תפלה . דלא מקרי משנה מטבע אלא כשמזכיר בברכת השנים שאין מזכירין אותה אלא בימות הגשמים . והקשה רבי יוסי דהא נמי מיקרי מטבע דהא פעמים ששואלין בימות הגשמים בש"ת דהא רבי זעירא אמר לא וכו' אין מחזירין אותו מפני שאומרה בשומע תפלה . ובעי לרבי יוסה דהקשה הא"ד דאומרה בשומע תפלה אלא היכן אומרה : בשש ברכות . שמוסיף על שמונה עשרה אחר ברכת גואל ישראל כדאיתא פ"ב דתעניות : לא כן וכו' . הילכך יחיד לא מיקרי משנה ממטבע דהא תמיד שואל כל צרכיו בשומע תפלה ודעת הירושלמי דשליח צבור בעת תורה לא מצי לשאול אפי' צורכי צבור . אבל בבבלי בסוף פ"ק דתעניות סך דירושלמי בנוסחא אחרינא דלא שאלו אתעניות אלא אם ישאלו גשם בברכת השנים או בשומע תפלה והשיב כיחידים דמיתו ובש"ת ככל יחיד השואל צרכיו בשומע תפלה ולא חלק בין יחיד לצבור משמע דס"ל דאפי' ש"צ שואל צורכי צבור בש"ת והכי נהוג עלמא : דבר שהוא נוהג וכו' . בתמיה היאך נשכח הדבר עד שחלקו היכן יזכיר הבדלה והלא בכל מוצאי שבת מבדילין כל ישראל : אמרה בכוס אומרה אע"פ כן בתפלה . אם עדיין לא התפלל והשיב טעמא שהרי אומר אין מבדילין על הכוס מן הדין אלא לזכות התינוקות שישמעוה ויענו אמן : ה"ג רבי יוחנן בשם רבי מטין כר' אליעזר בי"ט שחל להיות במ"ש רבי יצחק רבה בשם רבי הלכה וכו' . ופירש"י מ"ד הלכה דרשינן הכי בפרקא ומ"ד מטין מידרש לא דרשינן ברבים אבל אורויי מורינן ליחיד לעשות כר' אליעזר בי"ט שחל להיות בשבת : ה"ג

אמר

מראה הפנים

בנינוה צרכון מיעבד תענית וכו' . לפי רהטת הסוגיא דהכא משמע דלא מסיק לה לפירושא דמילתיה דרבי ופליגי בה ולר' יוסי ס"ל לחלק בהני נינוה בין ציבור ליחיד דלצבור שואלין בשש שהוא מוסיף ויחיד בשומע תפלה . אבל בבבלי פ"ק דתענית דף י"ד לא מחלק מידי דגרים התם . שלחו ליה בני נינוה לרבי כגון אנן דאפילו בתקופת תמוז בעינן מיטרא היכי נעביד כיחידים דמינן ובשומע תפלה או כרבים דמינן ובברכת השנים שלח להו כיחידים דמיתו ובשומע תפלה והכי מסיק הלכתא התם דאפילו צבור מדיינינן להו כיחידים ובשומע תפלה . ונראה דמהאי דינא נוכל לפשוט לענין דינא דהזכרה והיינו בטעה ולא הזכיר בתחיית המתים דמחלוקת הפוסקים היא כמו שהבאתי בדבור דלעיל דאיכא דסברי דלא פליג הש"ס דילן עם הש"ס דהכא גהא דק"ו מהאלה דיש לאומרה בשומע תפלה והא דלא הוזכר מזה בש"ס דילן משום דפשוט היה לו הק"ו כדכתב הרא"ש בפרק תפלת השחר לדעת הסוברים כן ולפי גי' שלהם בגמרא דילן אבל דעת רוב הפוסקים דגמרא דילן פליג על הירושלמי וכפי הגי' שלפנינו בההיא דתפלת השחר דף כ"ט שהבאתי לעיל והשתא מהאי דבני נינוה איכא סייעתא לדעת רוב הפוסקים דלא ס"ל להש"ס דילן האי ק"ו דהכא דלעיל מה אם שאלה שהיא מדוחק אומרה בשומע תפלה וכו' דהא איכא למיפרך מה לשאלה שכן מצינו דאפי' לכתחילה היחיד אומרה בשומע תפלה ואפי' צבור כגון בני נינוה דייניכן להו כיחידים בזה ובזמן הצריך מטר להם דהוי כזמן הגשמים לבני א"י ואפ"ה בשומע תפלה תאמר בהזכרה שלא מצינו בשום מקום לאומרה לכתחלה בשומע תפלה וכל זה הוא לשיטת הבבלי בההיא דבני נינוה אבל לפי שיטתא דהכא דבהא גופה משמע דספוקי מספקא להו במילתיה דרבי בתשובתו להם דאף דפליגי דחד אמר בשומע תפלה אמר להו ור' יוסי ס"ל לחלק וכו' מיהו לא מסיק מידי ואיכא למימר כמי דרבי דאמר להו ובלבד שלא תשנו מטבע של תפלה דדעתיה היה דינהגו כמו בימות הגשמים ונהי דליכא דרבי לא משמע הכי דהאי הכי לא ה"ל למימר האי ובלבד וכו' כלל מ"מ לא שמענו בהדיא דבשומע תפלה אמר להו ואפשר בברכת שש מהנוספה כר' יוסי וא"כ שפיר קאי הק"ו דלעיל בלא פירכא לפי שיטה דהאי ש"ס בדינא דבני נינוה . והיך שיהיה לפי שיטה דהאי ש"ס מיהו לשיטה דש"ס דילן ראיה גדולה היא לדעת רוב הפוסקים דלית ליה האי ק"ו ובהכי ניחא שלא הביא שום א' מהגדולים אלו לסתור הק"ו דהכא לפי סברתם וגרסתם בש"ס דילן וממה שהבאתי שפיר נסתר הק"ו :

מילתיה אמרה שעיקרה כאן וכאן . ובבבלי פרקין דף ל"ג אע"ג דמסיק התם דעיקר התקנה היתה בתפלה אפ"ה לכתחילה צריך שיבדיל בשתיהם כדאמר התם הלכתא אע"ג דמבדיל בצלותא מבדיל אכסא וכתב הרא"ש ז"ל וכ"ש אם הבדיל על הכוס שצריך שיבדיל בתפלה דעיקר התקנה היתה בתפלה והיינו לכתחילה כמבואר בטור בסי' רצ"ד

שנויי נוסחאות (סו"ס) ר"ש נ"ו רבי שמעון . (סו"ח) לעבודה נכי"ל ליתא . (סוכ"ו) אידי בכי"ל אמי .